

A szerződési szabadság temporális érvényesülése a szűkebb értelemben vett házassági vagyoni szerződés fogalmi elemeinél

I. A házassági vagyoni szerződés típusai és rendszertani helye

A szakirodalom megkülönbözteti a szűkebb és tágabb értelemben vett házassági vagyoni szerződést,² amely tárgyi és – álláspontom szerint – egyúttal időbeli aspektusú csoportosítást is jelent. A *tágabb* értelemben vett házassági vagyoni szerződés egyszeri szolgáltatáshoz (adásvétel, ajándékozás, csere, kölcsön) is kapcsolódhat. Ezzel szemben a *szűkebb* értelemben vett házassági vagyoni megállapodásnál a jogügylet tárgya – paradox módon – szélesebb terjedelmű. A szerződő feleknek lehetősége van házassági vagyoni viszonyaikat teljes körűen szabályozni, amiképpen a BH1997. 23. számú eseti döntés rögzíti, a jövőben megszerzendő vagyonuk jogi sorsát rendezni.

A házassági vagyoni paktum fenti szempontú osztályozása jelzi, hogy ennél a szerződési szabadság elve már magából a jogintézmény jellegéből adódóan korlátozottan érvényesül, amelyet a jogi szabályozás is megerősít.

A korábbiakhoz [a családjogi törvény végrehajtásáról, valamint a családjogi törvény módosításáról szóló 1986. évi IV. törvénnyel kapcsolatos átmeneti rendelkezésekről szóló 4/1987. (VI. 14.) IM rendelet 3. § (2) bekezdése] képest törvényi szinten jelenik meg a tágabb értelemben vett házassági vagyoni szerződés. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) részét képező Családjogi Könyv (továbbiakban: Csjk.) 4:41. § (1) bekezdése a házastársak közötti ügyletek közül kiemeli többek között az életközösség fennállása alatt egymással kötött adásvételi, csere-, ajándékozási és kölcsönszerződéseket, amelyeknek változatlanul érvényességi feltétele a közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalás.

Az érvényességi kellék alóli kivétel esetköre mind tárgyi, mind kvantitatív vetületben leszűkült. A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (továbbiakban: Csjt.) 27. § (3) bekezdése – a házastársi közös vagyon megosztása tárgyában az életközösség megszakadása után létrejött megállapodás mellett – nem követelte meg a formakényszert bizonyos dologfajtnál és egy szerződéstípus időbeli mozzanatánál sem: a teljességbe ment ingóajándékozásnál. A Ptk. 4:41. § (1) bekezdésének utolsó mondata az átadott, *szokásos mértékű* ingóajándékok esetében mentesíti a feleket az alaki kritérium alól. Annak megítélésében, hogy a házastársi életközösség alatt keletkezett, ingót érintő ingyenes tulajdon-átruházási kötelek közül melyik igényli az érvényességi kikötés megvalósulását, a szokásos mérték tekintetében a BH1994. 135. számú jogesetben foglaltak szolgálhatnak viszonyítási alapként: „*nemcsak az ajándék értékének, hanem az ajándékozás tárgyának, az ajándékozó vagyoni helyzetének, az ajándékozással elérni kívánt célnak és – hozzátartozók közötti ajándékozásnál – a családban uralkodó felfogásnak is szerepe van. Szokásos mértéket meg nem haladó ajándékról általában akkor lehet szó, ha az ajándékozás nem gazdagítja a megajándékozottat olyan mértékben, hogy az ajándék visszakövetelése anyagi és erkölcsi szempontból indokolt lenne.*” Nem tartom kizártnak, hogy az új Ptk. alapján történő kezdeti ítélezésnek a majdani jogvitáknál a hivatkozott szempontok figyelembevétele ellenére is

¹ Emberi Erőforrások Minisztériuma, Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, Szakmatámogatási Főosztály, Hatósági Feladatellátást Támogató Osztály, rehabilitációs hatósági módszertani referens

² Csúri Éva Katalin: A házassági vagyoni jog gyakorlati kérdései. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006. 229. o.

kihívással kell szembesülnie a házassági vagyoni viszonyok komplexitása miatt, főleg, ha házastársi közös és külön vagyoni tartozó vagyonelemek keveredéséről van szó. A BH2013. 190. számú esetre figyelemmel ugyanakkor nem tekinthető ajándékozásnak, ha a házassági vagyoni szerződésben az egyik házastárs az életközösség megszűnése esetére a másik részére lakásvételi kötelezettséget vállal, ugyanakkor abban állapodnak meg, hogy különvagyona marad jelentős ingatlan- és társasági vagyoni részesedés.

A tágabb értelemben vett házassági vagyoni szerződéseknel a Ptk. 4:41. § (1) bekezdése mellett megemlítendő még egy korlát. A Csjt. 31. § (5) bekezdésével ellentétben a Ptk. kifejezetten nem tartalmaz felhívó rendelkezést a polgári anyagi jog egyéb szabályainak alkalmazását illetően a házassági vagyoni szerződésnél, ám a tágabb értelemben vett házassági vagyoni megállapodás fogalmából eredően megállapítható, miszerint az adott szerződésre vonatkozó általános szabályok az irányadók.³ Ez az elvi tétel a házassági életközösség alatt kötött csereszerződéssel összefüggésben nemrégiben beépült a Kúria esetjogába [BH2018. 223.].

A Csjt.-ben és a Ptk.-ban közös vonás, hogy kifejezetten rendelkeznek a szűkebb értelemben vett házassági vagyoni szerződésről, különbség mindenekelőtt a regulációs tárgykör volumenében, illetve a szabályozási modellben lelhető. A 2013. évi V. törvény hatályba lépésével koncepcióváltás következett be. A Ptk. 4:34. § (1)-(2) bekezdése alapján jelenleg a szűkebb értelemben vett házassági vagyoni szerződés primátusa jut érvényre,⁴ melynek egyes definícióelemein keresztül az alábbiakban mutatom be a szerződési szabadság időbeli érvényesülését.

II. A szűkebb értelemben vett házassági vagyoni szerződés

II.1. A partnerválasztás szabadságának érvényesülése

A Csjt. és a Csjk. egyaránt a házasulók és a házastársak számára teszi lehetővé a szerződés megkötését, tehát alanyi szemszögből a családi állapot temporális jelentősége is szerephez jut; az alanyválasztás szabadsága szűk metszetben jelentkezik.

II.1.1. Házasulók

A házasulóknak nincsen normatív meghatározása,⁵ azonban a szavak általánosan elfogadott jelentése alapján az egymással való házasságkötés iránti szándékkal rendelkező és különböző nemű személyeket kell e körbe érteni; az Alaptörvény L) cikkének (1) bekezdése a házasságot, mint védett jogi tárgyat a férfi és nő között önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséggént azonosítja. A bírói gyakorlat is akaratelem oldaláról közelíti meg a házasulók kategóriáját, amely a jegyesség kontextusában merült fel a korábbi Legfelsőbb Bíróság (továbbiakban: LB) Pfv. 20.103/2008/6. számú döntésénél. A határozat – napjainkban is időtálló – indoklása értelmében a jegyességhez jogszabályi fogalom nem fűződik, ám a családjog a „közfelfogás szerinti tartalmának megfelelő, és csupán erkölcsi jellegű

³ Kósa Zsuzsa – az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Jogi Továbbképző Intézet által szervezett családjogi szakjogász képzés keretében Budapesten, 2015. május 6-án tartott – A családjogi könyv házassági vagyoni rendszere című előadása

⁴Tóth Zoltán: Új elemek, új távlatok: a házassági vagyoni szerződés új szabályai. 12. o. In Közjegyzők Közlönye, 2014/2. szám, https://www.mokk.hu/regioldal/pdf/linkgyujto/KK/Kozjegyzok-kozlonye_2014-2.pdf (2018. november 25.)

⁵ Csúri Éva Katalin: Házassági vagyoni jog. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009. 150. o.

kötelezettségekkel párosuló <<házasságkötésre irányuló kölcsönös ígéretet, elkötelezettséget>> azonban lényegében a <<házasságkötési szándékát bejelentő személlyel>>, illetőleg a <<házasuló>> fogalmával azonosítja”. A legfelsőbb szintű igazságszolgáltatási fórum álláspontjával ellentétes nézőpontra is találhatunk példát. A Pf. 638.870/2011/3. számú másodfokú ítélet tényállása szerint az alapügyben döntő bíróság jegyességnek az „együttjárást”, a viszonzott udvarlást tekintette. Ezt a megközelítést a Fővárosi Törvényszék nem osztotta, és kimondta, hogy elengedhetetlen az eljegyzés formális, külső formában megnyilvánuló aktusa; az ennek megtörténtétől kezdődő kapcsolatként aposztrofálható a jegyesség.

II.1.2. Házastársak

A szerződő felek másik lehetséges körénél, a házastársaknál értelemszerűen irányadó az Alaptörvény fentebb hivatkozott cikkelye, azzal, hogy a tizennyolcadik életévét be nem töltött vagy a vagyoni jognyilatkozatok tekintetében cselekvőképességében részlegesen korlátozott házastárs esetében a gyámhatóság jóváhagyása szükségeltetik ahhoz, hogy a megállapodás joghatások kiváltására alkalmas legyen [Csjk. 4:64.§ (2) bekezdése]. Ezzel összefüggésben meg kell említeni az alanyválasztási szabadságot befolyásoló további időbeni tényezőket is.

Csúri Éva Katalin a korábbi Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (továbbiakban: korábbi Ptk.) 12/A. § (2) bekezdéséből, 14. § (6) bekezdés 2. pontjából, 3. pontjának a) alpontjából, 14/B. § (1) bekezdéséből és 16. § (1) bekezdés c), e) pontjából a következőket vezette le. A korábbi reguláció a cselekvőképesség általános jellegű vagy a házassági vagyoni jognyilatkozatok vonatkozásában való korlátozásánál a korlátozottan cselekvőképes nagykorú szerződésének érvényességi feltételeként előírta a gondnok beleegyezését vagy utólagos jóváhagyását. A korlátozottan cselekvőképes személy és gondnoka jognyilatkozatának érvényes létrejöttéhez megkövetelte a gyámhatóság jóváhagyását is, amennyiben a megállapodás tárgya például az ingatlan tulajdonjogának átruházása vagy megterhelése (kivéve az ingatlan ingyenes, haszonélvezet egyidejű alapításával történő megszerzése) vagy a gondnokolt vagyonának nagyságától függően a gondnokoltat kirendelő döntésben meghatározott összeget, de minimum 50.000.-Ft-ot meghaladó értékű egyéb vagyontárgy, vagyoni értékű jog.⁶ Az új Ptk. vonatkozó részei több ponton különböznek. A 2:23. § (1) bekezdés c) pontja – a korábbi Ptk. 16. § (1) bekezdés c) pontjához viszonyítva – a nem tehermentes ingatlanszerzéssel bővíti a gyámhatósági jóváhagyást igénylő eseteket, de a 2:23. § (4) bekezdése alapján az ingatlan ellenérték nélküli, haszonélvezet alapításával egyidejűleg való megszerzése változatlanul kivételnek számít. A korábbi Ptk. 16. § (1) bekezdés e) pontjával ellentétben a 2013. évi V. törvény 2:23. § (1) bekezdés e) pontja már nem tartalmazza az 50.000.-Ft-os összeghatárt.

A szerződés-kötési képességnél fontos elvárás az érvényes házassági kötelék, amely sem a régebbi,⁷ sem a jelenlegi szabályozás alapján nem áll fenn a tizenhatodik életévét be nem töltött kiskorúnál és annál a nagykorúnál, aki cselekvőképességet teljesen korlátozó (korábbi szóhasználatlaltal kizáró) gondnokság alatt áll. Mind a korábbi Ptk. 12. §-a, mind az új Ptk. 2:10. § (1) bekezdés második mondata alapján az érvényes házasságkötés a nagykorúság megszerzését eredményezi, mellyel kapcsolatban a hatályos Ptk. 2:10. § (3) bekezdése rámutat, hogy nem függ a házasság megszűnésétől. Csúri Éva Katalin a korábbi szabályozás jellemzésénél továbbá rávilágít arra, hogy a házasságkötéssel nagykorúvá vált, illetőleg a

⁶ Csúri 2006: 232. o.

⁷ uo.

házasság fennállása alatt cselekvőképtelenné vált személy a törvényes képviselője útján, a gyámhatóság hozzájárulásával köthet érvényesen vagyoni jogi megállapodást.⁸

II.2. Időbeli hatály

A Csjt. 27. § (2) bekezdésében és a Ptk. 4:63. § (1) bekezdésében közös metszéspont, hogy a felek a házassági életközösség idejére a szűkebb értelemben vett házassági vagyoni megállapodással a vagyoni viszonyaikat szabályozhatják, e körülmény tehát a szerződési szabadság temporális korlátozásának is felfogható. Álláspontom szerint azonban levezethető egy másfajta következtetés is a Ptk. 4:63. § (1) bekezdésének szövegezéséből: „[...] maguk határozhatják meg azt a vagyoni rendszert, amelyet a házastársi vagyoni közösség helyett a szerződésben meghatározott időponttól életközösségük időtartama alatt a vagyoni viszonyaikra alkalmazni kell.” A megfogalmazás módjából, illetve a diszpozitivitás elsődlegességéből adódóan a szerződők a házasságkötés előtti (élettársi) életközösségre is kiterjeszthetik a törvényestől különböző és választott vagyoni rendszert a Ptk. 4:63. § (2) bekezdésére figyelemmel nemcsak a teljes vagyoni állományra, hanem egyes vagyonelemekre/vagyonrészekre nézve is. Ez azonban szerintem visszaélésre is okot adhat, különösen, ha az egyik fél egyoldalúan jelentős, áthidalhatatlan mértékű anyagi előnyöket élvez a másikhoz képest. E körben a Kúria BH2015. 254. számon közzétett részítéletében a jó erkölcsbe ütközés miatti érvénytelenséget részlegesen állapította meg: „[...] semmis a házassági vagyoni szerződés azon pontja [...], mely az életközösség 17 évvel korábbi létrejöttére visszamenőleg is, s nem csak a jövőre nézve zárja ki a vagyoni közösséget és ezzel összefüggésben kizárólag az egyik fél valamennyi, az ingatlan-nyilvántartásban közös néven feltüntetett ingatlant, illetve a cégnyilvántartás szerint közös tulajdonú üzletrészt különvagyonként nevesíti. Ez a családvédelmi érdekeket is súlyosan sérti, tekintettel arra, hogy a szerződés megkötéséig a házastársak közösen gazdálkodtak, s a felek megállapodása szerint a gyermekeket a kirívóan hátrányos helyzetbe került fél nevelte. [...] A részleges érvénytelenség általános jogkövetkezménye, hogy az ilyen kikötésre nem lehet jogot alapítani, annak nincs kötelemkeletkeztető hatálya, azzal a célzott joghatás nem érhető el, ezért az adott esetben a felek vagyonszerzésére a szerződés megkötéséig a törvényes vagyoni közösségi rendszer az irányadó.” Ugyanakkor egységes a fellelt szakirodalom, így többek között Kusztoz Anett és Tóth Zoltán állásfoglalása arra az esetre vonatkozóan, amennyiben az élettársi és házassági életközösség egybeolvadása esetén a törvényes vagyoni rendszer szerződéses kikötésére kerül sor. Ilyenkor a bírói gyakorlatot összesűrítő Ptk. 4:35. § (1) bekezdése értelmében az élettársi életközösség intervallumát úgy kell tekinteni, mintha már akkor is egyenlő arányú, osztatlan szerzés érvényesült volna.⁹

A közelmúltban megjelent egyik újságcikkben a házasság érzelmi, lelki és testi közösségként került meghatározásra,¹⁰ holott a házassági életközösség definíciója, ezáltal a szűkebb értelemben vett vagyoni jogi szerződések időbeli hatályának érvényesülése jóval árnyaltabb képet mutat. A Kúria jogelődje a BH1988. 358. számú döntésében a házastársi

⁸ uo.

⁹ dr. Kusztoz Anett: A házassági vagyoni jogi szerződés szabályozása az új Ptk.-ban. 6. o. <http://www.novissima.hu/letoltes/hazassagivagyonjog.pdf> (2016. március 22.), Tóth: i.m. 13. o.

¹⁰ B. Csák Amarilla: Ez az enyém, az a tiéd; Miért érdemes vagyonmegosztási szerződést kötni? 33. o. In Nők Lapja, 2016. március 9., 2016/10. szám. A házasság és a család köznap értelemben vett és civilisztikai fogalmi között sokszor a jogelmélet foglal el közvetítő pozíciót. Vö. Szmodis Jenő: Egy valódi természetjog felé. In Jogtudományi Közlöny, 2012/2. szám, 62-67. o.; Szmodis Jenő: A család- és házasságfogalom evolúciós és kulturális meghatározottságai, továbbá jogi szabályozásának főbb irányai. In JURA, 2018/1. szám, 161-172. o. https://jura.ajk.pte.hu/JURA_2018_1.pdf (2018. november 25.)

életközösség szinonimájaként az „*együvé tartozást*” használta, amelynek az alábbi fogalmi jegyeit különböztette meg. A *közös háztartás* a felek tényleges együttlakását, életvitelszerű közös életét (együttes étkezést, pihenést, háztartásvezetést stb.) feltételezi, e definíciós elem megvalósulásától a gátló tárgyi körülményeknél (pl. katonai szolgálat, tartós betegség gyógykezelése, vidéki vagy külföldi munkavállalás stb.) el lehet tekinteni. A *közös gazdálkodás* a házastársak által együttesen kitűzött célok érdekében való közös munkálkodást, vagyis azt jelenti, hogy a saját és a gyermekeik életviteléhez szükséges anyagi javak megszerzéséhez megkívánt gazdasági feltételeket közösen biztosítják. A szubjektív ismérv a *benső házaselet (nemi kapcsolat)*, a *bensőséges érzelmi viszony*, amellyel kapcsolatban a hivatkozott ítéletben leszögezte az LB, hogy az esetenkénti nemi kapcsolat vagy utazás keretében eltöltött néhány napos együttlét önmagában nem értékelhető az életközösség fennállását bizonyító tényként.

Az LB a házassági életközösség ismertetőjegyeit időbeli szemszögből is cizellálta: „*az ítélezési gyakorlat szerint érzelmi, erkölcsi és vagyoni összetevőket foglal magában, és tartalmi eleme rendszerint a közös háztartás, közös gazdálkodás, bensőséges személyi kapcsolat (érzelmi, lelki közösség, nemi élet stb.). Ezeknek az elemeknek nem kell együttesen fennállniuk, azok közül egyik-másik hiányozhat, illetőleg az általánostól eltérhet. Az adott esetben a felek házasságkötésével az életközösség elemei is megvalósultak (érzelmi, szexuális kapcsolat, közös célok érdekében való együttműködés). Ezért önmagában abból, hogy a felperes áttelepüléséig a házastársak külön laktak, az életközösség hiánya nem következik.*” [BH2003. 323.]

Emellett a legfelsőbb szintű igazságszolgáltatási fórum a BH2005. 252. számon közzétett ítéletében – visszautalva a bírói gyakorlatra – lehetséges és fontos vizsgálati szempontként nevesítette a tudati és akarati mozzanatokat: a házastársi összetartozás, a már jelzett együvé tartozás érzését, szolidaritást és a házastársi kapcsolat fenntartására vagy annak megszakítására, felszámolására irányuló szándékot.

Az előbbi két jogesetből idézett megállapításokat a Kúria a Pfv. 21.735/2012/4. számú határozatában megítélésem szerint összekötötte annak leszögezésével, hogy az életközösség fenntartása iránti kölcsönös szándék és házastársi összetartozás tudata az életközösség valamennyi hiányzó tartalmi elemét pótolja, abban az esetben is, ha az érintettek kényszerűségből külön lakásban vagy háztartásban kénytelenek élni, illetve a kapcsolatukban az életközösség egyes egyéb mozzanatai nem valósulhatnak meg. Például nem zárja ki a gazdasági életközösséget, ha a felek között az elszámolás szorosabb vagy lazább akként, hogy mindenki gazdálkodik saját megszerzett jövedelméből, valamint az anyagi-pénzügyi természetű kérdésekben csupán az egyikük lát el kezdeményezői/irányítói szerepkört vagy szerez jövedelmet, amit megoszt házastársával, aki ezt elfogadja, vagy legalábbis eltűri a család együvé tartozásának fenntartása érdekében [Hajdú-Bihar Megyei Bíróság P. 21.016/2007/49., P. 21.255/2007/133. számú határozata].

Hasonlóképpen önmagában a nemi kapcsolat megszakadása sem vezet az életközösség megszűnéséhez. A házastársi összetartozás és kapcsolat hiánya, vagy annak fenntartásával ellentétes, határozott szándék egyoldalú/kölcsönös kifejezésre juttatása (nemi kapcsolat megtagadása, közös programok abbahagyása, közös lakás elhagyása, közös háztartás költségeihez való hozzájárulás megszüntetése) viszont az életközösség-megszakadás megállapítását eredményezi akkor is, amennyiben a felek kényszerűségből továbbra is együtt laknak, illetve bizonyos gazdasági, családi vagy egyéb jellegű kooperáció (lakásfenntartási kiadások közös viselése, gyermekek közös gondozása) figyelhető meg. Az életközösségnél tehát fontos követelmény a tartalmi komponensek együttes és adott élethelyzethez igazodó, egyedi elemzése is. [BH2011. 105., P. 24.755/2012/6. Pfv. 21.735/2012/4.]

A fentebb rögzítettek közül az is következik, hogy nem szűnik meg a házassági életközösség mindaddig, amíg az alanyai között a pénzügyi és érzelmi kapcsolat egyikük

házasságon kívüli viszonya ellenére fennmarad [BH2009. 181., EBH2018. M.8.], valamint az, miszerint vagyongosztaás hiányában az életközösség ideiglenes megszakadása nem befolyásolja a szerződésben kikötött vagyonjogi rendszer kontinuitását [Ptk. 4:35. § (2) bekezdése]. Az *életközösség megszűnése és megszakadása* között következésképpen az intervallum mértékében van különbség, utóbbi ugyanis mindkét házastárs szándéka alapján nem állandó jellegű, amelyet a Debreceni Ítéltábla a Pf. 20.802/2009/3. számon hozzáférhető ítéletében is megerősített. Az átmeneti életközösség-megszakadás szintén nem rendelkezik jogszabályi definícióval, azaz ezt is a konkrét tényállás fényében kell és lehet tartalommal megtölteni.

Az LB a P. 11. 20.185/1980. megjelölésű ügyben nem értékelte ad hoc életközösség-megszakadásnak a felek hosszabb idejű különélését, mielőtt rövidebb ideig ismét együtt éltek volna. Az LB azonos álláspontra helyezkedett a BH2008. 303. szám alatt megjelent döntésben is, amelyben hosszabb idejű szeparációként értékelte a kétéves különélést. Az életközösség nem végleges szándékú megszakítására utalhatnak az alábbi mozzanatok. A visszatérési szándékot jelezheti, ha valamelyik házastárs a személyes ingóit és bútorait a közös ingatlanban hagyja, ruhái egy részének birtokában költözik el [14-H-PJ-2010-149. Pf. 21.832/2010/8.]. Az átmenetiség fennállását alapozhatja meg az is, ha az egyik fél alkalmanként nem otthon alszik (mindazonáltal a folyamatos együttélést önmagában a néhány napos eltávozás nem szakítja meg a GYIT-H-PJ-2009-51. és Bf.2058/2010/8. számú döntések értelmében), ám oda újra visszatér, illetve a felek nem avatják be a rokonságot és ismeretségi körüket a viszonyuk megromlásába, a közösségi eseményeken „egymás mellett, a legnagyobb egyetértésben, egymást érintve ülnek.” [Pfv. 21.886/2011/8.]. Ehhez képest, ha csak egyikük törekszik a kapcsolatuk helyreállítására, és a másik azzal juttatja kifejezésre az ezzel ellentétes akaratát, hogy például titkolja a házastársa elől az elérhetőségét, a családi és baráti (esetlegesen nem rendszeres) összejöveteleken való közös megjelenés mindössze az életközösség látszatának formális jelzése a külvilág felé [FIT-H-PJ-2011-605.]. Akkor sem áll fenn a házassági életközösség, „ha az egyik házastárs ugyan a közös lakásból egy másik településre költözve a különváltan élő házastársát havonta jelentős összeggel támogatja, családi, közéleti eseményeken változatlanul közösen vesznek részt, azonban az új lakóhelyén a partnerével 10 évig közös lakásban, közös háztartásban él, közös gazdasági célok érdekében együttműködnek, kapcsolatukat ebben a környezetben felvállalják.” [BH2016. 117.]

II.3. Tartalmi szabadság realizálódása

II.3.1. A tartalmi szabadságról és korlátairól általában

Ahogy Tóth Zoltán is hivatkozta tanulmányában,¹¹ a házassági vagyonjogi szerződés alapvető sajátossága, hogy abban a felek a törvényhez viszonyítva különbözőképpen szabályozhatják vagyoni viszonyaikat.¹² A korábbi, kevésbé részletes szabályozás jellemzésénél Csúri Éva Katalin egy másik tartalmi sarokkövet is kijelöl. A szerződési szabadságból levezethető diszpozitivitás általános korlátja alapján az eltérő tartalmú, megállapodásos rendezésre jogszabályi keretek között kerülhet sor.¹³ A Ptk. 4:63. § (2) bekezdése ezt kifejezetten említi a törvényes vagy választott vagyonjogi rendszer szabályaitól való eltérés lehetőségénél, azzal, hogy a polgári anyagi jogi kódex szab határt. A

---

¹¹ Tóth: i.m. 18. o.

¹² dr. Kőrös András: „Fontolva haladás” – Az új Ptk. Családjogi Könyve 4. Rész: A házassági vagyonjogi szerződés, 12. o. In Családi Jog, 2006/1. szám

¹³ Csúri 2006: 236. o.

Csjt. 27. § (2) bekezdésében a korábbi családjogi törvény rendelkezései szerepelnek korlátként a közös és házastársi különvagyon szerződéses meghatározásánál.

A tartalmi, illetve szerződési szabadság időbeli szepténél is hatnak meglátásom szerint a polgári jogi alapelvek. Ezek – az egyetemi tanulmányaim nyomán – az én olvasatomban olyan általános elvi és normatív tételek, amelyek összességében szövik át a civiljogi viszonyokat, rendeltetésük a házagpótlás, a jogalkotás és jogalkalmazás elősegítése, fejlesztése, valamint a jogértelmezés. A házassági vagyoni jogi szerződések szempontjából a hatókörüket tekintve alapvetően két típusba tartoznak: a minden polgári jogi jogviszonyra érvényes és a családjogi alapelvek közé. Ezeket Tóth Zoltán – tudomásom szerint elsőként – részletesen mutatja be a házassági vagyoni jogi megállapodás új regulációja szemszögéből, ezért az ő gondolatai alapján is hangsúlyoznék néhány alapelvi tételt, melyek időbeli vonatban különös jelentőséggel bírhatnak.

Akárcsak a korábbi Ptk. 1. § (1) bekezdés utolsó mondata és 1. § (2) bekezdése, az új Ptk. 1:2. §-a is az *értelmezési alapelv* két összetevőjéről szól, lényegében egy „jogforrási hierarchiáról”. Részét képezi továbbra is a québeci klauzula, azaz a Ptk.-val összhangban szükséges értelmezni a polgári jogi jogviszonyokra vonatkozó más jogszabályokat, amelyeknél azonban a jogalkotók kivették a Ptk.-tól való eltérés lehetőségét.¹⁴ A másik alkotóelemnél; az anyagi jogi kódex értelmezésénél azonban változott a viszonyítási pont: a magyar gazdasági és társadalmi rend helyébe Magyarország alkotmányos rendje lépett. Az *alkotmányos rendre* viszont szintén nem létezik normatív fogalom, ebből eredően ez szerintem ugyancsak kidolgozást igényel, illetve értelmezési feladatot állít a majdani ítélezés részére. E körben mérceként szolgálhat a legmagasabb szintű belső jogforrás 28. cikkében foglaltak: „A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.” Ez a rendelkezés 2019. január 1-jétől kiegészül azzal, hogy a jogszabályi cél megállapítása során elsődlegesen a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indoklását kell alapul venni. A jogszabály-értelmezési alkotmányos elv és a polgári jogi értelmezési alapelv ugyanakkor a II.2. pontban; a Ptk. 4:63. § (1) bekezdésével összefüggésben kifejtetteknel megítélésem szerint hivatkozási alap lehet.

A Ptk. 1:3. § (1) bekezdése a *jóhiszeműség és tisztesség* kritériumánál a *kölcsönös együttműködési kötelezettségről* nem szól, utóbbi a szerződési alapelvek között található a lényeges szerződési elemekre vonatkozó tájékoztatási kötelezettség mellett, így a szűkebb értelemben vett házassági vagyoni jogi megállapodások megkötésénél, fennállása és megszüntetése során is kiemelt jelentőséggel rendelkezik [Ptk. 6:62. § (1) bekezdése]. A jóhiszeműség és tisztesség követelménye voltaképpen egy általános társadalmi értékrendet közvetít, a jóhiszeműség tekintetében egy elvárás, miszerint a jogalanyok nem leplezhetnek olyan (a szerződéskötés szempontjából) releváns körülményt, amelyről tudnak vagy az adott helyzetben általában elvárható magatartás tanúsítása esetén is tudniuk kellene.¹⁵ Tóth Zoltán a házassági életközösség érzelmi töltetéből eredően több konzekvenciát fogalmaz meg. Az alapelv a házassági vagyoni jogi viszonyoknál egyedi többlettartalommal, értelmezési kerettel bír az érzelmi-családi kapcsolat miatt, amely feltételezi a jóhiszeműséget és tisztességet, ám ennek ellentéte is előfordulhat, amennyiben a felek az életközösség megszűnése után a vagyonközösséget szerződéses úton felszámolják. Emellett kérdéses, hogy a rosszhiszeműség

¹⁴ dr. Bán László: Az új Ptk. bevezető rendelkezései – interjú Kecskés László professzorral. <http://ptk2013.hu/interjuk/az-uj-ptk-bevezeto-rendelkezesei-interju-kecskes-laszlo-professzorral/1591> (2018. november 25.)

¹⁵ Menyhárd Attila – az Eötvös Loránd Tudományegyetem Polgári Jogi Szakvizsga előkészítőjén Budapesten, 2014. szeptember 17-én tartott – előadása

vagy egy szerződési feltétel tisztességtelensége hogyan értékelendő, illetőleg mi az értékelés alapja: a magatartás tanúsításakor vagy a szerződéskötéskor fennálló szándék, érdek?¹⁶

Tóth Zoltánhoz hasonlóan a családjogi alapelvek közül én is kiemelném a házastársak egyenjogúságát, a méltányosságot és a gyengébb fél védelmét, mint a szerződési szabadságot korlátozó jogi eszközöket.

A *házastársak egyenjogúsága* a mellérendeltség általános polgári jogi alapelvének leképeződése, a házastársak egyenlőségének kétirányúságát fejezi ki.¹⁷ Mind a Csjt. 23. § (1) bekezdése, mind a Csjk. 4:25. §-a szabályozza a *házastársak közös együtdöntési jogát*, ám utóbbi a házaselet mellett a család ügyeire is terjeszti ezt a kölcsönös döntési jogkört, ahogyan a Csjk. 4:3. §-a a házastársi jogok és kötelezettségek egyenlőségénél. Másrészt törvényi szinten rögzítésre került, hogy a döntéshozatal során a feleknek a családi érdek mellett kifejezetten figyelembe kell venniük az egymás és a gyermekük érdekeit is [Csjt. 23. § (2) bekezdése, Csjk. 4:25. §-a]. Ehhez kapcsolódóan megemlítenő a Ptk. 4:1 § (2) bekezdése, amely a Csjt. 1. § (3) bekezdése szerinti társadalmi és egyéni érdek összhangja helyett a *családi és az unikális érdek harmóniáját* teszi meg családjogi alapelvnek. Egyetérték Tóth Zoltánnal abban, hogy a házastársak egyenlőségének a házasság megszűnésekor való vagyonmegosztás, a vagyonközösség jogalkalmazói felszámolásakor is jelentkeznie kell, valójában tehát az alapelv házasságon túlmutató következményéről beszélhetünk.¹⁸

A korábbi családjogi szabályozáshoz [Csjt. 31. § (5) bekezdése] képest, amely a bíróságra nézve rögzítette a méltányosság követelményét a házastársi vagyoni viszonyok rendezésénél, a polgári anyagi jogi kódexbe a 4:4. §-sal bekerült a *méltányosság és a gyengébb fél védelmének* általános családjogi *elve*. Fellelhető számos bírói döntés, amely az elv jövőbeni érvényesüléséhez kínál nézőpontom szerint követendő jogi értelmezést. Az LB egyebek közt a BH2011. 337. számú határozatában részletezte, hogy a házassági vagyoni szerződés tartalmától méltányossági alapon eltérni kivételesen lehetséges. A Debreceni Ítéltábla ugyanezt vallotta a BDT2010. 2269. számú döntésében – véleményem szerint tovább árnyalva: „*a házassági vagyoni ítékezésben a méltányosság [...] olyan korrekciós rendező elvként szerepel, amely kivételes esetekben ugyan, de alkalmas arra, hogy a házassági vagyoni jogban nem vagyoni szempontok érvényesülését elősegítse. Csakhogy más a megítélése a bírói gyakorlatban a méltányossági klauzula alkalmazásának, ha a felek éltek a vagyoni rendezés eltérő szabályozásának lehetőségével, és vagyoni szerződést kötöttek. A bírói gyakorlatban akkor kerülhet sor a méltányossági szabály alkalmazására, ha a szerződés valamilyen kérdést nem egyértelműen, vagy nem teljes körűen rendez, és a bíróságnak kell a szerződés értelmezésével, illetve a hiányosságok pótlásával a jogvita rendezésének módját megtalálnia. A méltányossági klauzula alkalmazása azonban ezekben a kivételes esetekben is a szerződés teljesítését kell szolgálja, vagyis annak határt szab a felek szerződési akarata és a szerződés célja.*”

II.3.2. A tartalmi szabadság időbeni aspektusból

A Csjt.-hez képest a Ptk. Negyedik Könyvének VII. fejezete meglátásom szerint számos olyan speciális rendelkezés gyűjteménye, amelyek a tartalmi szabadság időbeli korlátozásának, illetve konkretizálódásának számítanak a szűkebb értelemben vett házassági vagyoni szerződések fogalmi elemeinél.

¹⁶ Tóth: i.m. 6. o.

¹⁷ Ptk. Negyedik könyv; Családjog/Első rész: Alapelvek. (Magyar Igazságügyi Akadémia joganyaga) http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/ptk_e_learning/ptk6/lecke1_lap1.html, (2018. november 25.)

¹⁸ Tóth: i.m. 9-10. o.

Az 1952. évi IV. törvény nem szabályozta azt az esetet, ha a felek házassági vagyoni egyezségükben vagyonukról halál esetére rendelkeznek. Mindazonáltal a bírói gyakorlatban találhatunk a Ptk. hatályba lépése előtről példát [Pf. 20.214/2012/25. számú határozat] arra, hogy helyt adtak hasonló szerződéses rendelkezésen alapuló tulajdoni igénynek. „[...] a magyar jog szabályai és fogalmai alapján megítélve, egy olyan sajátos – az öröklési szabályok szerint végintézkedésnek nem minősülő – halál esetére szóló rendelkezés, mellyel a szerződés alapján a közös vagyomból az elhunyt házastársat illető rész tulajdonjoga is a túlélő házastársat illeti. [...] a magyar jogtól sem idegen, a halállal bekövetkező vagyonszállás a magyar jogi szabályok szerint sem kizárólag örökléssel következhet be. Magánszemély ugyanis a Ptk. 533. § (1) bekezdése szerinti takarékbetétjéről és [a Ptk. 535. § (2) bekezdéséből következően] bankszámlaszűrés keretében elhelyezett pénzeszközéről halála esetére az öröklést kizárva, a Ptk. öröklési szabályai szerinti végintézkedés nélkül [...] rendelkezhet.” A Ptk. 4:68. §-a a közös végrendelet szabályainak betartásával a házastársaknak lehetővé teszi a halál esetére szóló rendelkezést a házassági vagyoni szerződésben. A Ptk. 7:23. § (2) bekezdése alapján ugyanis az életközösségben élő házassági felek az életközösség ideje alatt ugyanabban az okiratban végrendelezhetnek, amennyiben az megfelel a jogszabályhelyben foglalt érvényességi feltételeknek.

A Ptk. 4:63. § (1)-(2) bekezdésénél még említésre érdemes, hogy az életközösség előtt, az életközösség, illetve a vagyonszűrés alatt a házassági vagyoni szerződés tárgya a terjedelme alapján több tényezőre koncentrálódhat: a már hivatkozott rendszerváltás és a választott rendszertől való eltérés lehetőségén kívül a rendszerek vegyítésére is.¹⁹ A Ptk. a szerződéses szabadság – törvényi keretek közötti – elsődlegességéből levezethetően két alternatív vagyoni rendszerre kínál mintaszabályokat: az úgynevezett közszerzeményi és vagyonszűrés rendszerre.²⁰

A Ptk. 4:69. § (1) bekezdése alapján a közszerzeményi rendszer kikötése azt eredményezi, hogy a házasság vagy házastársak a házassági életközösség ideje alatt önálló vagyonszerzők, és a vagyonszűrés keretében a saját vagyonuk tekintetében önálló használati, kezelési, rendelkezési jogosítványt és önálló felelősségi alakzatot birtokolnak [Ptk. 4:73. § (1) bekezdése]. A szerkesztőbizottság a polgári jogi kodifikáció előkészítése során fogalom-szabályozási indokként több, a bírói gyakorlat által kialakított jogtételt jelölt meg. Mivel a közszerzeményi igényt a házastársi különadósság is megelőzte, és a különvagyoni közszerzeményből való reintegrációja (pótlása) széles körben elismert volt, a mai értelemben vett közszerzemény az életközösség megszűnésekor meglévő házastársi vagyomból a közös adósság tekintetében a házastársra eső rész és a különvagyoni levonását követően fennmaradó tiszta vagyoni érték [Ptk. 4:69. § (2) bekezdése]. A Ptk. 4:69. § (4) bekezdése határozza meg a különvagyoni figyelembe vételének tárgyi szempontjait. Ennek alapján a törvényes vagyoni rendszer különvagyoni vonatkozó szabályok az irányadók, azzal, hogy a különvagyoni számítódik a meglévő különvagyoni kívül a házastársak részéről az életközösség alatt a közszerzeményi vagy a másik fél különvagyoni fordított különvagyoni értéke, egyébként a hiányzó (például eltékozolt, felélt) különvagyoni iránti igény érvényesítése csak kifejezett szerződéses kikötés esetén lehetséges.²¹ A közszerzeményi vagyoni való részesedés

¹⁹ dr. Kőrös András – az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Jogi Továbbképző Intézet által szervezett családjogi szakjogász képzés keretében Budapesten, 2015. április 17-én, 2015. április 24-én és 2015. május 15-én tartott – Házassági vagyoni jog a Polgári Törvénykönyvben című előadása

²⁰ Fekete Zsanett: Harmadik személyek védelme a házassági vagyoni szerződésben. 11. o. <http://midra.unimiskolc.hu:80/?docId=22885> (2018. november 25.)

²¹ dr. Vékás Lajos – dr. Boytha György – dr. Gadó Gábor – dr. Kisfaludi András – dr. Lábady Tamás – dr. Petrik Ferenc – Sáriné dr. Simkó Agnes – dr. Sárközy Tamás – dr. Weiss Emília – dr. Zlinszky János: Szerkesztőbizottsági javaslat; III. Könyv: Családjog; VI. Cím: Házassági vagyoni jog. 18-19. o. In Polgári Jogi Kodifikáció, 2006/1. szám, <http://ptk2012.hu/wp-content/uploads/2012/10/2006-01kodi.pdf> (2018. november 25.)

nagyságát (fele-fele arány) megállapító Ptk. 4:71. § (2) bekezdését Tóth Zoltán kógensnek tekinti,²² azonban a Ptk. 4:63. § (1)-(2) bekezdése alapján nem tartom lehetetlennek, hogy a felek a közszerzeménytől eltérő vagyoni rendszer alá vethetnek a jogszabályi definíció tényállásának megfelelő vagyonelemeket vagy vagyoncsoportokat, ezáltal befolyásolva a jogi értelemben vett közszerzemény tényleges mértékét.

A Ptk. 4:72. §-a a házastársaknak lehetőséget ad arra, hogy a házassági vagyoni szerződésben a jövőre nézve teljesen vagy bizonyos vagyonszerzésekre, vagyontárgyakra, passzívákra kizárják a házastársi vagyoni közösséget. Ebben az esetben a közszerzeményi rendszerhez hasonlóan a felek elkülönült szerzése és vagyoni felelőssége valósul meg.

A szűkebb értelemben vett házassági vagyoni paktumok módosítására a Ptk. 4:66. § (1) bekezdése egy időbeli sorompót állít fel: a házassági életközösség intervallumát. Főleg a hosszabb házasságnál következhetnek be jelentős változások a felek anyagi, jövedelmi, kereseti viszonyaiban, amelyek a módosítást indokolhatják, de gyermekszületés is állhat a háttérben.²³ A bíróság azonban nem módosíthatja a házassági vagyoni szerződést a felek eredeti szándékába ütközően, és figyelembe kell venni az érdekeiket egyidejűen és kölcsönösen (BH 1975/5/222 – PJD VI 172.).²⁴

---

²² Tóth: i.m. 21. o.

²³ Csiky Ottó – Filó Erika: Családjog I.; 2. átdolgozott kiadás. Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 1999. 97. o.

²⁴ Csúri 2006: 242. o.